

УДК 615.15:74.58 (477.85)

ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ КЛІНІЧНИХ ПРОВІЗОРІВ У БУКОВИНСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ

В.П. Пішак, І.І. Заморський

Буковинська державна медична академія

APPROACHES TO THE TRAINING OF THE CLINICAL PHARMACEUTISTS IN BUKOVYNIAN STATE MEDICAL ACADEMY

V. P. Pishak, I. I. Zamorsky

Bukovynian State Medical Academy

Розглянуто особливості підготовки клінічних фахівців-провізорів на Буковині.

The features of training of clinical specialists—pharmacists on Bukovyna are considered.

Вступ. Фармація є однією з найдинамічніших галузей сучасних наук і промисловості [1]. Постійно створюються, з'являються на фармацевтичному ринку та впроваджуються у клінічну практику нові препарати. Відомі фармакологічні і фармацевтичні довідники, які регулярно перевидаються (“Справочник Видаль”, “Компендиум — лекарственные препараты”, “Quick Look Drug Book”, “The Merck Index” тощо), щорічно поповнюються одним-двома десятками нових лікарських засобів і лікарських препаратів [2]. Однак обсяги цього процесу важко повністю осягнути навіть добре поінформованим фармакологам, фармацевтам і практичним лікарям. Все це спонукає до необхідності підготовки такого фахівця, який у повній мірі був би обізнаний в особливостях фармакотерапії і, разом з тим, володів би поглибленими і всебічними знаннями щодо арсеналу сучасних лікарських засобів — їх міжнародної номенклатури, специфіки фармакодинаміки і фармакокінетики, побічної дії та сумісності з іншими препаратами, доцільності їх застосування при певній патології, особливості дії при суміжних захворюваннях, раціональності комбінованої фармакотерапії [3], а також можливостях генетичної заміни одного лікарського препарату іншим, тобто всім тим, що характеризує поняття “клінічна фармація”.

В Україні, виходячи з реальних соціальних потреб [1], за наказом Міністерства освіти України № 275

від 24 липня 1998 року спеціальність “Клінічна фармація” введено до переліку напрямку 1102 “Фармація”, за яким здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах. Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 231 від 31 липня 1998 року посада клінічного провізора введена у практичну медицину до номенклатури провізорських спеціальностей. Із 1999 року у Національній фармацевтичній академії (м. Харків) розпочато підготовку студентів за спеціальністю “Клінічна фармація”. Деякі інші медичні навчальні заклади теж приєдналися до процесу підготовки клінічних провізорів, зокрема Тернопільська державна медична академія.

Згідно з кваліфікаційною характеристикою посади, клінічний провізор може працювати у лікувально-профілактичних закладах, аптеках, науково-дослідних установах та навчальних закладах медико-біологічного і фармацевтичного профілів, у сфері реалізації фармацевтичної продукції [4]. Тобто діяльність клінічного провізора надзвичайно багатогранна, що підкреслює важливість підготовки цих фахівців для всієї України.

Основна частина. Незважаючи на розпочату підготовку клінічних фармацевтів у деяких вищих навчальних закладах України II-III рівнів акредитації, потреба у таких спеціалістах залишається вкрай актуальною, а їх підготовка лише в окремих фармацевтичних і медичних академіях не зможе врахувати всіх епідеміологічних, токсикологічних, маркетингових, флористичних та інших особливостей підготовки клінічних провізорів для інших областей України.

Буковинська державна медична академія (БДМА) має більш ніж піввіковий досвід плідної підготовки практичних лікарів — спеціалістів і магістрів за спеціальностями “Лікувальна справа” і “Педіатрія”, розпочинає підготовку лікарів за спеціальністю “Медична психологія”; готує медичних сестер із вищою медичною освітою та розпочинає підготовку бакалаврів за спеціальністю “Лабораторна справа”. Для цього є матеріальна база, працюють усі необхідні теоретичні і клінічні кафедри, що дозволить на високому рівні проводити належну клінічну підготовку клінічних провізорів, здійснювати їх вузьку спеціалізацію з різних напрямків клінічної фармації — клінічна фармація в акушерстві та гінекології, терапії, хірургії, педіатрії, неврології, клінічна фармацевтична лабораторна діагностика тощо.

Водночас упродовж багатьох останніх десятиріч в академії на базі декількох кафедр (медичної хімії, мікробіології, інфекційних хвороб) проводиться продуктивна науково-дослідна робота з хімічного синтезу та подальшого експериментального дослідження нових синтетичних протимікробних засобів, найвідомішим серед яких є успішно впроваджений у клінічну практику етоній. Крім того, на багатьох кафедрах теоретичного і клінічного спрямування проводиться ретельне вивчення окремих аспектів фармакологічної, патофізіологічної, терапевтичної, токсикологічної дії відомих та нових лікарських засобів, екстрактів та настоїв лікарських рослин (кафедри онкології, пропедевтики внутрішніх хвороб, факультетської терапії тощо).

В аптечних закладах вкрай мало уваги приділяється виготовленню лікарських препаратів з рослинної сировини (настоїв, відварів і мікстур). Однак такі препарати продовжують знаходити широке застосування у сучасній фармакотерапевтичній практиці, оскільки мають відносно дешевизну та зберігають високу ефективність, тому рекомендуються більшістю лікарів, а в ряді випадків використовуються хворими при самолікуванні. Внаслідок цього, з одного боку, збільшується ризик поліпрагмазії, виникнення несумісності препаратів, у тому числі при одночасному їх застосуванні із готовими лікарськими препаратами. А з іншого — порушуються правила приготування та застосування фітопрепаратів, через що може виникати як недостатня їх ефективність, так і підвищена токсичність при сумісному застосуванні таких препаратів. Тому й у цих випадках не можна

обійтись без кваліфікованої допомоги клінічного провізора, який у лікувальному закладі надасть консультацію лікареві при призначенні фітотерапії, а в аптечному закладі — проконсультує хворого при реалізації окремої лікарської рослинної сировини та їх зборів. Це, крім усього іншого, дозволить зменшити вартість лікування та підвищить його ефективність.

У БДМА існують давні традиції з викладання курсу фітотерапії, а також з популяризації, наукового дослідження та впровадження у широку практику нових фітопрепаратів з лікарських рослин, у тому числі з тих, які ендемічно ростуть у Карпатському регіоні [5, 6]. Це підтверджує, зокрема, значна низка кандидатських і докторських дисертацій, виконаних науковцями академії і успішно захищеними на кафедрах пропедевтики внутрішніх хвороб, факультетської і госпітальної терапії, біохімії та ін. Отже, при підготовці клінічних фармацевтів необхідно у більшій мірі враховувати і цей напрям їх майбутньої роботи — широко впроваджувати у лікарську практику існуючі фітопрепарати, розробляти нові препарати з лікарської рослинної сировини (у тому числі з тих рослин, що ростуть лише у Прикарпатті), значно зменшувати вартість лікування хворих при збереженні високої ефективності терапії, усувати можливі побічні ефекти при застосуванні фітопрепаратів.

У сучасних аптеках недостатньо уваги приділяється виготовленню лікарських препаратів за магістральними прописами, тобто за прописом лікаря. Однак зараз при великому обсязі різних препаратів буває важко підібрати хворому потрібну комбінацію лікарських засобів. Фармацевтичні фірми не завжди швидко можуть зреагувати на необхідність випуску комбінацій ліків. А при необхідності випуску таких комбінацій для невеликої групи хворих це може бути економічно невигідно. Така проблема особливо гостро постає при місцевому застосуванні препаратів в офтальмологічній і дерматологічній практиці, що є актуальною для Буковини з огляду на відому хімічну інтоксикацію певної частини населення у минулому. При цьому необхідно уникнути призначення хворому великої кількості препаратів, які у кінцевому результаті можуть бути несумісними або проявляти антагоністичну взаємодію чи посилювати алергізацію організму. Крім того, через величезну різноманітність лікарських препаратів сучасному лікарю важче зорієнтуватись у формі та шляхах введення лікарського засобу в організм хворого. І тут особливо гостро постає питання про не-

обхідність кваліфікованої консультації з боку клінічного провізора, який, маючи високу терапевтичну і фармацевтичну кваліфікацію, не тільки перегляне та скорегує призначення лікаря, але й надасть призначеним лікам таку лікарську форму, яка виявиться найбільш доцільною для даного хворого. Цьому аспекту підготовки фахівців тривалий час приділяється багато уваги на кафедрі фармакології БДМА.

Для проведення поглибленої лабораторної підготовки клінічних фармацевтів та їх підготовки з курсу правової і судової фармації в академії працює унікальний прилад для дослідження спектрів СДЛ-2 (ЛОМО, Росія, 1991 р. випуску, модернізований 1997 р.), який серед усіх навчальних закладів медичного і немедичного профілю України є лише в Буковинській медакадемії. На цьому приладі можна встановлювати спектри поглинання та флуоресценції різноманітних лікарських речовин, у тому числі розчинних у рідинах організму. Це дозволить на сучасному рівні навчати майбутніх клінічних фармацевтів, які зможуть у різних лікувально-профілактичних та науково-дослідних установах проводити лабораторні експрес-аналізи з метою визначення причин і ступеня тяжкості гострих отруєнь,

встановлення можливих причин летальних наслідків, виявлення токсичних і біологічно активних речовин та їх метаболітів у біологічних рідинах, тканинах та інших об'єктах, визначати наркотичні та інші речовини, які викликають одурманювання та можуть входити до складу лікарських і нелікарських речовин. Отже, тільки сучасна науково-практична база допоможе майбутнім клінічним провізорам ознайомитись не тільки теоретично, і практично з різними аспектами експериментальної фармакології та основними моментами процесу планування і створення лікарських засобів та препаратів, лабораторної діагностики отруєнь ліками.

Все наведене дозволить викладачам Буковинської медакадемії на належному рівні проводити не тільки клінічну, але й фармацевтичну підготовку майбутніх клінічних провізорів, заповнюючи існуючі пробіли сучасної роботи лікарів і провізорів.

Висновок. При підготовці клінічних фахівців-провізорів необхідно, зокрема, звертати увагу на особливості виписування, виготовлення і застосування лікарських препаратів за магістральними прописами, у тому числі лікарських препаратів з рослинної сировини.

Література

1. Москаленко В.Ф., Вороненко Ю.В., Вітенко І.С. Стан та перспективи подальшого реформування медичної та фармацевтичної освіти в Україні // Медична освіта. – 2000. – № 3. – С. 5-11.

2. Пішак В.П., Заморський І.І. Антибактеріальні хіміотерапевтичні засоби. Посібник з фармакології з елементами клінічної фармації. – Чернівці: Медик, 2001. – 185 с.

3. Посохова К.А., Климяк С.І. Мікробіологічні та фармакологічні основи раціонального застосування антибіотиків: Посібник. – Тернопіль: Укрмедкнига, 1998. – 131 с.

4. Черних В.П. До проблеми розвитку клінічної фармації та підготовки клінічного провізора в Україні // Клінічна фармація. – 2000. – Т. 4, № 1. – С. 5-7.

5. Пішак В.П., Волошин О.І. Природні ресурси Буковини в оздоровленні населення краю: реалії і перспективи / Бук. мед. вісник. – 1997. – Т. 1, № 1. – С. 21-26.

6. Пішак В.П., Волошин О.І., Гайдуков В.А. та ін. Фітотерапевтичні засоби в системі захисту здоров'я населення, що проживає на забруднених територіях // Екол. проблеми в хірургії та інших галузях медицини: Праці II наук. симпоз. – Чернівці, 1998. – С. 63-64.